

Racionalno iskorištenje fizijatrijskih procedura u liječenju vertebragenih sindroma. Autor je pokušao dati kratak pregled i doziranje najčešće primjenjenih fizijatrijskih procedura u liječenju vertebragenih sindroma s naglaskom na njihovo racionalno iskorištenje na odjelima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju. Veliki dio fizijatrijskih procedura osim specifičnog i nespecifičnog djelovanja, koje se sastoji u povišenju i mobilizaciji obrambenih snaga organizma, ima primarno djelovanje, koje se sastoji u direktnom djelovanju dovedene energije u tkivu, te sekundarno djelovanje, koje počiva u mobilizaciji materija iz kože u potkožno tkivo, pri čemu se razvijaju humoralne i hormonalne reakcije. Dovedena energija u tijelo se transformira u fizikalno-kemijske-biokemijske procese, na koje organizam reagira na različite načine, cirkulacijom, živčanim i endokrinim sistemom i metabolizmom. U kompleksnom djelovanju može se kombinacija fizijatrijskih procedura tako iskoristiti, da se prethodni mehanizmi djelovanjem nadovežu jedan na drugoga i na taj način potenciraju svoje djelovanje. Svrshodnom kombinacijom fizijatrijskih procedura uzimajući u obzir njihovo specifično djelovanje može se spriječiti nesvrshodna i neekonomična polipragmazija. Na temelju navedene kratke analize terapijskog djelovanja nekih fizijatrijskih procedura može se zaključiti slijedeće: u akutnom stadiju bolnog vertebragenog sindroma se preporuča ležanje u relaksirajućem položaju u krevetu uz aplikaciju suhih terapijskih procedura i trakciju. Ne preporuča se aplikacija hidroterapijskih procedura, galvanizacija, kombinacija galvanске s diadinamskom strujom. S kineziterapijom počinjemo nakon odstranjenja bolne komponente, te ciljanom aktivnom kineziterapijom se postigne ravnoteža oštećene funkcije muskulature u smislu reguliranja motoričke stereotipije (Durianova, J.: *Balneologia bohémica* 14(2):33—41, 1984.)

Mirjana Miko

Transkutana električna nervna stimulacija u suzbijanju postlaparotomijskog bola. U ispitivanje su uključene dvije grupe bolesnika, u ispitivanu 75 bolesnika (50 žena i 25 muškaraca) koji su primali TENS, a u kontrolnu skupinu također 75 ispitanika (42 žene i 33 muškarca) koji su nakon učinjenih drugih sličnih operativnih zahvata u abdomenu primali samo analgetike (meperidin hidroklorid). Prosječna dob ispitanika iznosila je 57 godina. Zadaća ispitivanja je bila da se utvrdi da li će bolesnici s postoperativnim bolom uz TENS tražiti još i medikaciju za suzbijanje bola za razliku od bolesnika

s postoperativnim bolom bez TENS-a. TENS je primjenjivan u prosjeku 5 dana. Utvrđeno je da su bolesnici koji su tretirani TENS-om trebali značajno manju količinu lijeka za suzbijanje bola od kontrolne skupine koja nije tretirana električnom stimulacijom. Autori zaključuju da postoperativna primjena TENS-a može znatno smanjiti potrebu za analgetskom medikacijom (Schomburg, F. L. i Carter-Baker, S. A.: *Physical Therapy*, 63(2):188—193, 1983).

Ines Jajić

Upotreba transkutane električne nervne stimulacije u liječenju kronične boli. Analgetski učinak transkutane električne nervne stimulacije je proučavan u 28 bolesnika s perifernom neuropatijom i bolom. Suzbijanje ili iščezavanje bola je nastalo u polovice bolesnika već nakon kraćeg tretiranja TENS-om. Dugotrajnije poboljšanje je postignuto u bolesnika s traumatskom ozljedom živca. Najslabiji rezultati postignuti su kod bolesnika kod kojih tegobe traju jednu godinu ili dulje. Autori se zalažu na osnovu svojih iskustava za potrebu primjene transkutane električne stimulacije što ranije, tj. odmah u početku pojave bola ili ozljede perifernog živca (Bergego, C. i sur.: *Ann. Méd. Interne*, 132(6):337—380, 1981).

Zrinka Jajić

Transkutana električna nervna stimulacija i postoperativna upotreba narkotičnih analgetika. U ispitivanje je uključeno 205 bolesnika s gastrojejunostomijom koja je učinjena radi reguliranja gojaznosti. Ispitanici su tretirani ili transkutanom električnom živčanom stimulacijom boli ili analgetskim narkoticima. 74 bolesnika su koristili TENS u postoperativnom vremenskom razdoblju. Kontrolnu skupinu su sačinjavali 131 bolesnik koji nisu dobivali električnu stimulaciju. Rezultati ispitivanja pokazali su da nisu nađene značajne razlike u uzimanju analgetskih narkotika i pojavi postoperativnih komplikacija između eksperimentalne i kontrolne skupine (Strayhorn, G.: *J. Natl. Med. Assoc.*, 75(8):811—816, 1983).

I. Jajić

Transkutana električna nervna stimulacija u reumatoidnom artritisu. U ispitivanje su uključena 32 bolesnika s klasičnim ili sigurnim reumatoidnim artritisom koji su imali zahvaćene ručne zglobove. Jedna grupa bolesnika je liječena s TENS-om, a druga grupa placebom u ambulantnim uvjetima. Bolesnicima su izostavljeni nesteroidni antiflogistici 12 sati prije početka pokusa. Elektrode su postavljene na volarnu i dorzalnu stranu ručnog zgloba. TENS je apliciran 15 minuta, frekvencije 70 Hz, a u kontrolnoj skupini nakon postavljanja elektroda nije uključena stimulacija. Terapija je trajala 3 uzastopna tjedna. Ovim duploslijepim pokusom utvrđeno je da je transkutana